

Árkokon át ismeretlen terepre

FICSOR BENEDEK

Az irodalmi kánon hatalmi eszköz. Kijelöli az értékek átadásának módját, és a továbbörökíteni kívánt értékek hordozóit, a műveket. Nem csoda, hogy kíméletlen harc folyik a megfelelő alkotások meghatározásának jogáért, hiszen a kánon „irányítója” a múlton keresztül nem csak az aktuális kritikai szemléletet uralja, de a jövő kulturális életére és oktatására is hatással lehet. A magyar irodalom történetét akár e csatározások nyomán kellett volna törölni, mentén is olvashatjuk. Ebben a környezetben minden újabb összefoglaló igényű tudományos alkotás ideológiai állásfoglalássá válhat (semmiben sem különbözve a hazai, minden részletre kiterjedően átpolitizált társadalmi jelenségektől). Talán ezért is hat üdítően az MMA irodalomtörténeti lexikonja, amely az objektivitás, és így az ideológiai árkok áthidalásának igényével készült.

A személyes preferenciákat, értékeket és olvasásmódokat sosem lehet teljesen kiiktatni, legfeljebb halvány zárójelek közé rekeszteni, tökéletesen semleges irodalomtörténet emiatt nehezen képzelhető el. Különösen egy lexikon esetében, ahol már a válogatási szempontok is az alkotók értékválasztásáról árulkodnak. Mégis, a Pécsi Györgyi és Falusi Márton szerkesztésében készült munka azon túl, hogy jól láthatóan törekszik a semlegeségre, az egyes műleírásokban többnyire sikeresen meg is valósítja.

Ennek köszönhetően gyakran támad az a különös érzésünk, hogy a szöveg megfoszt bennünket valamitől: a küzdelemben elfoglalt pozíció magabiztosságától és gőgjétől. Ismeretlen terepre merészkedünk, amikor a (szinte) kizárólag az irodalmi értékek mentén kijelölt történetet olvassuk. Mintha a mindennapjaink keserű dinamikáját biztosító közéleti küzdelem zaja valóban nem érne fel a Parnasszus csúcsára. A lexikon szellemiségére jellemző módon magától értetődő természetességgel kerülnek egymás mellé Esterházy Péter és Csurka István, Moldova György és Döbrentei Kornél, Takács Zsuzsa és

Jókai Anna, Kukorelly Endre és Csénder Levente művei. A semlegesség más regiszterben is érvényesül: a szerkesztők nem tettek különbséget anyaországi és határon túli szerzők között, és műnemi (illetve műfaji) határokba sem ütközünk, a széppróza, a dráma, a líra, az esszé, a filozófiai mű és a memoár jól megfér egymás mellett.

A kötet hat évtized (hatvanegy év) magyar irodalmi termését gyűjti egybe. A szerzők kronológiai sorrendben haladva évente egy és húsz közötti művet mutatnak be. A 960 oldalas kiadvány így nem az alkotók pályáivének felrajzolásával, vagy a különféle korszakok, ismertetésével vezet be az olvasót az '56 utáni magyar irodalom történetébe, hanem az egyes alkotások rövid, 1–1,5 oldalas kritikai szemléletű leírásával.

Hiába a roppant terjedelm, a koncepció velejárója, hogy mindenképpen akadnak fájó hiányok – mint például Rubin Szilárd először 1963-ban megjelent Csirkejátéka, vagy Danyi Zoltán A dögeltakarító című regénye 2015-ből –, és persze meglepő jelenlétek

is. A kötetben szereplő több száz cikk mentén haladva ugyanakkor a magyar irodalom meglehetősen pontos képe rajzolható fel.

Ehhez a befogadók hathatós közreműködésére van szükség. A lexikon ugyanis nem lezárt szövegekről mondott megfellebbezhetetlen ítéletek gyűjteménye, hanem problémafelvetések, kérdések összessége, amelyek az olvasó munkájában nyernek értelmet. Munkánk pedig bőven akad, hiszen az egyes ismertetések nem törekednek teljességre, csupán felvillantják a szerző és a mű jelentőségét, és irányt mutatnak ahhoz, hogy az alkotásokat kontextusba helyezhessük.

Végül essen néhány szó a praktikumról is. A kéthasábos tördelésnek hála, újságcikkhez hasonlóan olvashatjuk az egyes tételeket; és a tudományos igényű, mégis könnyed hangvételű szövegeken túl a könyv fizikai paraméterei sem riaszthatják el a közönséget. Nem zsebszótár természetesen, de nem okoz maradandó sérülést, ha a lábunkra ejtjük.

Magyar irodalmi művek 1956–2016. Szerk.: Falusi Márton és Pécsi Györgyi. MMA Kiadó,

2021. 5800 Ft

